

Control flow

Tamas Kadlecsek

February 25, 2016

Vezérlés

A scriptjeinket elképzelhetjük úgy, mint feldolgozóüzemeket. Nagy mennyiségben beérkezik a feldolgozandó anyag, például hús, érc, stb. A lényeg, hogy több különböző komponensre akarjuk szétszedni, majd értékes árut szeretnénk létrehozni. Esetünkben az alapanyag valamilyen nyers adat. A feldolgozást végző különböző (forgó)berendezések, például malmok, reaktorok, darálók, őrők az úgynevezett **ciklusok** [for]. A betáplált adatok azonos minőségű részalmazain újra, és újra elvégzik ugyanazt a műveletet. Nekünk csupán arról kell gondoskodnunk, hogy a késztermék helyére minden ciklus után friss alapanyag kerüljön. Semmilyen eljáráshoz nem elegendőek azonban maguk a gépek. Azt, hogy egy adott dolog a képbe kerülhet-e, valamilyen mechanizmusnak ellenőriznie kell. Ezek lesznek a **feltételes vezérlő utasítások** [if].

Hogy egy kicsit mindennapibb példával éljünk:

Amikor tésztát gyúrunk, szükségünk van tojásra, lisztre, vízre. Azonban mielőtt összekevernénk a szükséges mennyiséget, leellenőrizzük, hogy a tojásaink nem zápuáltak-e meg, illetve, hogy nem zsízsíkes-e a lisztünk.

Ezek után addig gyúrjuk, amíg megfelelő állagú tésztát nem kapunk. Ha esetleg túl híg, újabb adag lisztet adunk hozzá, ha túl sűrű, kicsit felvizezzük.

Ezt egy gépnek a következő R pszeudokóddal tudnánk elmagyarázni:

```
flour <- read.table("a bag a flour")
water <- read.table("0.5 l of water")
eggs <- read.table("2 eggs")
if("maggots" %in% flour) flour <- read.table("new bag of flour")
if(is.spolied(eggs)) eggs <- read.table("2 other eggs")
```

Ezzel elő is készültünk a főzéshez. Persze a kód nem teljes, hiszen ezt addig kéne ismételnünk, amíg nem találunk használható tojásokat ÉS használható lisztet.

Ezek után addig kell gyúrunk, amíg megfelelő állagú nem lesz:

```
ready <- F
while(!ready){
  dough <- knead(flour, water, eggs)
  if (dough["consistency"] == "ready") ready <- T
}
write.table(dough, "dough.csv")
```

Természetesen ezt is pontosíthatnánk még, de nem célunk pontos tésztagyúróprogram írása. A következőkben szépen végignézzük a fenti kódot, illetve írunk használhatót is.

Előre szeretném leszögezni, hogy noha zárójelet látunk utánuk, sem az if, sem a while, sem a többi ciklus nem függvény! Függvényhívás után ugyanis nem állhat kód blokk! Vagyis függvényhívás után sosem látunk “{” karaktert!

Feltétes utasítások

Logikai operátorok

Kódunk legelején a már ismert módon beolvastuk a nyers adatot, vagyis a tésztánk alapanyagait.

```
flour <- read.table("a bag a flour")
water <- read.table("0.5 l of water")
eggs <- read.table("2 eggs")
if("maggots" %in% flour) flour <- read.table("new bag of flour")
if(is.spolied(eggs)) eggs <- read.table("2 other eggs")
```

Az **if** **kitétel** utáni zárójelben található ["maggots" %in% flour] logikai kifejezésben az %in% a logikai operátor. Logikai operátorból igen sokféle van, azonban a leggyakoribbak:

Név	Operátor
Vektoriális AND	&
Logikai AND	&&
Vektoriális OR	
Logikai OR	
NOT	!
EQUALS TO	==
NOT EQUALS TO	!=
LESS / GREATER THEN	< / >
LESS / GREATER THEN OR EQUALS TO	<= / >=
INCLUDES	%in%

Az **AND**, **OR** és **NOT** operátoraink közvetlenül a Bool algebrából lettek kölcsönvéve, így könnyedén írhatunk rájuk igazság táblát:

AND:

A	B	A & B
T	T	T
T	F	F
F	T	F
F	F	F

OR:

A	B	A B
T	T	T
T	F	T
F	T	T
F	F	F

NOT:

A	!A
F	T
T	F

Magyarázatra szorul még a vektoriális, és logikai operátor. A vektoriális operátorok két egyenlő hosszúságú logikai vektoron végeznek ELEMENKÉNT logikai műveletet.

```
l1 <- c(TRUE,TRUE,FALSE,TRUE,FALSE)
l2 <- c(FALSE,TRUE,FALSE,TRUE,TRUE)
l1 & l2
```

```
## [1] FALSE TRUE FALSE TRUE FALSE
```

```
l1 | l2
```

```
## [1] TRUE TRUE FALSE TRUE TRUE
```

Ezzel szemben a logikai operátor minden esetben biztosítja, hogy csakis egy logikai eredménye legyen a vizsgálatnak. Esetünkben a két vektornak csupán az első elemeit fogja összehasonlítani.

```
l1 && l2
```

```
## [1] FALSE
```

```
l1 || l2
```

```
## [1] TRUE
```

A tagadás (**NOT**) operátor logikai vektorokon van értelmezve. Mivel ha csupán egyetlen értéket rendelünk egy változóhoz akkor is vektort kapunk, csupán egyeleműt, így nincs értelme külön vektoriális és logikai tagadásról beszélni. A kettő egy és ugyanaz.

```
!l1
```

```
## [1] FALSE FALSE TRUE FALSE TRUE
```

```
l1 <- TRUE
!l1
```

```
## [1] FALSE
```

Noha az esetek döntő többségében if kitélen belül is működnek a vektoriális operátorok, ezek használata azonban nem szerencsés, így ha lehet, szokjunk rá, hogy megfelelő helyen a megfelelő operátort használjuk!

A matematikai relációjelekkel a szokásos módon tudjuk megvizsgálni két változó, vagy egy változó és egy konstans viszonyát.

```
x <- 4
x > 3
```

```
## [1] TRUE
```

```
x < 3
```

```
## [1] FALSE
```

```
x <= 3
```

```
## [1] FALSE
```

```
x >= 4
```

```
## [1] TRUE
```

```
x == 4
```

```
## [1] TRUE
```

```
x != 4
```

```
## [1] FALSE
```

```
x == 15
```

```
## [1] FALSE
```

```
x != 15
```

```
## [1] TRUE
```

A tartalmazás operátorral egyszerűen megvizsgálhatjuk, hogy valamely vektor, mátrix, vagy bármely összetett típusú objektum tartalmazza-e a keresett elemet vagy elemeket.

```
'apple' %in% c('apple', 'banana')
```

```
## [1] TRUE
```

```
10 %in% c(1,5,25)
```

```
## [1] FALSE
```

```
c(1,5) %in% c(1,5,25)
```

```
## [1] TRUE TRUE
```

```
c(1,2) %in% c(1,5,25)
```

```
## [1] TRUE FALSE
```

Figyeljünk, hogy az `%in%` operátort közvetlenül tagadni nem tudjuk! Azonban a matematikai logika (a.k.a. Boole algebra) szabályai itt is alkalmazhatóak, a műveleti sorrend, és a zárójelek használata megegyezik a gimnáziumban tanulttal. Amennyiben már nincs meg a gimis matekkönyvünk, úgy a wikipédia Boole algebrára vonatkozó szócikke segíthet eligazodni. Az `%in%` operátor eredményének tagadásának egyik módja a következő:

```
!(10 %in% c(1,5,25))
```

```
## [1] TRUE
```

Logikai függvények

```
if(is.spolied(eggs)) eggs <- read.table("2 other eggs")
```

Fenti sorunk, mellyel megvizsgáltuk, hogy a tojásaink romlottak-e, egy logikai függvény. Vagyis egy olyan függvény, melynek visszatérési értéke egy logikai érték. Igen sok ilyen van, a konkrét típus vizsgálatok mindegyikére találunk függvényt:

```
is.vector()  
is.numeric()  
is.integer()  
is.logical()  
is.complex()  
is.data.frame()  
is.list()
```

A két legfontosabb azonban az:

```
is.null()  
is.na()
```

A `null` egy külön típus. Jelentése: semmi. Ahogy a matematikában a 0 a semmi SZÁMSZERŰ reprezentációja, úgy a `NULL` az informatikában a semmi informatikai reprezentációja. Esetünkben a 0 nem semmi, hiszen hordoz információt. A `NULL` azt jelképezi, hogy valmiről nem áll rendelkezésre információ. Amolyan üres memóriaterület. Ha egy változónak nincs értéke, akkor a típusa `NULL`.

Ezzel szemben az `NA` (Not Available) a “nincs adat” reprezentációja. Ez a statisztikai semmi. Ha nincs mért adatunk, statisztikailag nincs semmink, azonban fontos ezen adatok nyomon követése is. Az, hogy nem mértünk semmit (mert tők részek voltak, és nem bírtuk megfogni még a pipettát sem), nem egyenlő azzal, hogy 0 értéket mértünk (mert kimutatási határ alatt volt a mérendőnk). Információ értéke azonban ennek is van!

Az `NA` nem összekeverendő a `NaN` értékkel, ami a “Not a Number” kifejezés rövidítése. Bővebb információért konzol: `?NaN`.

Logikai indexelés

Adott data.frame celláit a következő módon tudjuk elérni: `data.frame[sor, oszlop]` Például a házi feladat sorai, és oszlopai:

```
experiment[2,]
```

visszaadja az experiment második sorát

```
experiment[,3]
```

visszaadja az experiment második sorát

```
experiment$died
```

és

```
experiment["died"]
```

hívások.

Amennyiben adott sorokat szeretnénk vektorokat is megadhatunk indexként. Emlékeztetőül, a vektorok létrehozására:

```
1:5 == c(1,2,3,4,5)
```

Vagyis, ha az első 5 sort szeretnénk:

```
experiment[1:5,]
```

első 3 oszlop:

```
experiment[,1:3]
```

első 5 oszlop, első 5 sora

```
experiment[1:5,1:5]
```

de ha csak az 1., 3., és 5. sorok kellenek:

```
experiment[c(1,3,5),1:5]
```

és csak az első és 5. oszlop:

```
experiment[c(1,3,5),c(1,5)]
```

Miért beszélünk erről a logikai operátoroknál?

Nézzük meg mi történik, ha

```
experiment[,c(F,T)]
```

Vagyis kiegészítette a mintázatot 5-ig, tehát ez a hívás megegyezik a következővel:

```
experiment[,c(F,T,F,T,F)]
```

Tehát

```
experiment[T,T,F]
```

Ugyanaz, mint:

```
experiment[T,T,F,T,T]
```

Az utolsó F már nem fér ki, mivel csak 5 oszlopunk van. Ugyanez sorokkal is működik:

```
experiment[c(F,T), c(F,T)]
```

Megkaptuk az experiment minden második sorát, és oszlopát.

Most nézzük meg mi történik, ha a data.frame-et logikai vizsgálatnak vetjük alá:

```
experiment$treatment == "control"
```

Kapunk egy vektort amely megadja, hogy az adott sorban a logikai vizsgálat eredménye TRUE, vagy FALSE. Ezt felhasználva tudunk szűrni a táblázatunk sorai között:

```
filter.vector <- experiment$treatment == "control"  
experiment[filter.vector,]
```

Ezt egybeírva:

```
experiment[experiment$treatment == "control",]
```

Természetesen több oszlopot is vizsgálhatunk egyszerre:

```
filter.vector <- experiment$treatment == "control" & experiment$diet == "control"  
experiment[filter.vector,]  
experiment[experiment$treatment == "control" & experiment$diet == "control",]
```

Vezérlési utasítások

Amennyiben egy adott kód lefutására csak bizonyos feltételek teljesülése esetén szükséges, akkor logikai vezérlési utasítást, más néven **if kikötést** alkalmazunk.

```
if("maggots" %in% flour) flour <- read.table("new bag of flour")  
if(is.spolied(eggs)) eggs <- read.table("2 other eggs")
```

A fenti esetben CSAK ÉS KIZÁRÓLAG akkor dobjuk ki a tojást, vagy a lisztet, ha az zsizsikes, vagy záp. Általános esetben:

```
if (logikai kifejezés) feltételelesen futtatandó kód sor
```

Több sornyi kódot is futtathatunk, amennyiben azt kód blokkban helyezzük el.

```
if (logikai kifejezés){  
  1. feltételelesen futtatandó kód sor  
  2. feltételelesen futtatandó kód sor  
  3. feltételelesen futtatandó kód sor  
  4. feltételelesen futtatandó kód sor  
}
```

Ez esetben, ha a logikai kifejezés igaz, vagyis a feltételünk teljesül, a kód blokk mind a 4 sora lefut, ha nem, akkor egyik sem, és közvetlenül a blokk után jövő utasítás hajtódik végre. A dagasztós példánál maradva: ha sem nem zápok a tojások, sem nem zsizsikes a liszt, akkor rögtön elkezdjük gyúrni a tésztát.

```
x <- 4  
if (x>3) print("x is greater than 3")
```

```
## [1] "x is greater than 3"
```

```
if (x<3) print("x is less than 3")  
if (x==4) print("x equals 4")
```

```
## [1] "x equals 4"
```

Gyakran megesik, hogy ha a vizsgálat negatív eredménnyel zárul, akkor nem elegendő, ha nem fut le a kikötés után a kód, hanem ez esetben mást szeretnénk futtatni.

Példának okáért írjunk egy olyan kódot, ami beolvas egy fájlt, majd annak egy oszlopából szétválogatja a kettővel osztható, és a kettővel nem osztható számokat. A teljes példát csak a ciklusok bemutatása után tudjuk megoldani, de az alapokat már most lefektetjük.

Ehhez első sorban a modulo (%%) aritmetikai operátorra lesz szükségünk.

A modulo operátor a bal oldalát a jobb oldalával, majd megadja az osztás maradékát.

például:

```
4 %% 3
```

```
## [1] 1
```

Kifejtve: $4 / 3 = 1$, marad az 1

```
4 %% 2
```

```
## [1] 0
```

$4 / 2 = 2$, marad a 0

Vagyis, ha azt szeretnénk, hogy egy kód csak akkor fusson le, ha a vizsgált szám kettővel osztható:


```
x <- 4
if (x%%2==0) print("x is divisible by 2") else print("it's an odd number")
```

```
## [1] "x is divisible by 2"
```

```
x <- 15
if (x%%2==0) print("x is divisible by 2") else print("it's an odd number")
```

```
## [1] "it's an odd number"
```

Bekerült az “else” a képbe. Ha a kitétel igaz, csak a `print("x is divisible by 2")` ha a kitétel hamis, rögtön az `else` utáni részre ugrik és csak a `print("it's an odd number")` fut le.

Megesik, hogy ez nekünk nem elég. Több felé kell szortíroznunk az információt:

```
if (x%%2==0) print ("x is divisible by 2") else if (x%%3==0)
  print("x is divisible by 3") else if(x%%5==0)
  print("x is divisible by 5") else print("where did this come from")
```

```
## [1] "x is divisible by 3"
```

Kód blokkot használva kicsit átláthatóbbá tehetjük a dolgot:

```
if (x%%2==0) {
  print ("x is divisible by 2")
} else if (x%%3==0) {
  print("x is divisible by 3")
} else if(x%%5==0) {
  print("x is divisible by 5")
} else {
  print("where did this come from?")
}
```

```
## [1] "x is divisible by 3"
```

```
print("so we shall go on")
```

```
## [1] "so we shall go on"
```

Vagyis, ha `x` osztható kettővel lefut az első `print`, majd a kikötések utáni sor fut le, vagyis az eredmény:

```
"x is divisible by 2"
"so we shall go on"
```

Ha `x == 15`

```
"x is divisible by 5"
"so we shall go on"
```

Ezt egyébként if – else blokknak hívják.

Figyeljük meg, hogy az if – else blokk futtatása azonnal megáll, amint valamelyik feltétel if, vagy else if feltétel teljesül, rögtön a blokk utáni első sorra ugrik a végrehajtás.

Mint már említettük ezek azok a nyelvi konstrukciók, melyek lehetővé teszik az ismétlődő munkavégzést. Iparban a tartályok és forgó berendezések teszik ezt lehetővé. Főzés esetén pedig a tál és a fakanál, vagy épp a kezünk.

Újra, és újra elvégezzük ugyanazt a műveletet, amíg célhoz nem érünk.

Próbáljuk megírni a kedvenc sum függvényünket függvényhívás nélkül!

```
x <- c(5,10,15,20,25)
sum <- 0
for (value in x){
  sum <- sum + value
}
```

Lefuttatva az Rstudio jobb felső moduljában, a változók között láthatjuk, hogy a sum 75-tel lett egyenlő. Megoldásunk eredményét egy szokásos sum(x) hívással ellenőrizhetjük.

Vagyis a value változó minden iterációkor közvetlenül felveszi x soron következő értékét:

1. iteráció value = x[1] = 5

```
sum <- sum + value
sum <- 0 + 5
```

2. iteráció: value = x[2] = 10

```
sum <- sum + 10
sum <- 5 + 10
```

3. iteráció: value = x[3] = 15

```
sum <- sum + 15
sum <- 15 + 15
```

4. iteráció: value = x[4] = 20

```
sum <- sum + 20
sum <- 30 + 20
```

5. iteráció: value = x[5] = 25

```
sum <- sum + 25
```

Figyeljük meg, hogy nem i-nek hívjuk a változót, hanem value-nak. Hasznos, ha olyan nevet adunk a változóinknak, ami alapján egyből tudjuk, mivel is van dolgunk. Azi,j,k,l betűket az egymás utáni dimenziójú indexváltozókra szokás használni. Azonban mivel itt a value nem az indexváltozó, hanem közvetlenül x i-edik értéke így illik legalább value-nak hívni, de inkább valami adjunk neki valami beszédes nevet, ami alapján egyértelmű, hogy milyen értékkel dolgozunk épp a ciklusban. Ha például egy data.frame megfelelő oszlopán futunk végig:

```
for(life.span in experiment$life.span){
  ...
}
```

Ezek segítségével már megírhatjuk a szortírozós kódunkat, amit a vezérlési utasításoknál félbehagytunk:

```
if (x%%2==0) {
  print ("x is divisible by 2")
} else if (x%%3==0) {
  print("x is divisible by 3")
} else if (x%%5==0) {
  print("x is divisible by 5")
} else {
  print("where did this come from")
}
```

Ha már x volt a változó, maradjunk annál, de kérek mindenkit, erősen ráncolja a homlokát, és jegyezze meg magában, hogy “ez bizony így nagyon nem szép!”

```
vector <- 1:100
div.2 <- NULL
div.3 <- NULL
div.5 <- NULL
others <- NULL

for (x in vector){
  if (x%%2==0) {
    div.2 <- c(div.2, x)
  } else if (x%%3==0) {
    div.3 <- c(div.3, x)
  } else if (x%%5==0) {
    div.5 <- c(div.5, x)
  } else {
    others <- c(others, x)
  }
}

div.2
```

```
## [1]  2  4  6  8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34
## [18] 36 38 40 42 44 46 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68
## [35] 70 72 74 76 78 80 82 84 86 88 90 92 94 96 98 100
```

```
div.3
```

```
## [1]  3  9 15 21 27 33 39 45 51 57 63 69 75 81 87 93 99
```

```
div.5
```

```
## [1]  5 25 35 55 65 85 95
```

```
others
```

```
## [1] 1 7 11 13 17 19 23 29 31 37 41 43 47 49 53 59 61 67 71 73 77 79 83
## [24] 89 91 97
```

Ha megnézzük, a hárommal osztható páros számok, csak a div.2-be kerültek be, ahogyan a 10-el osztható számok is, míg a 15-el oszthatók csak a div.3-ba.

Ez azért van mert csak egyszer az `if-else` blokk-on belül csak az egyik utasítás futhat le. Ha az `if`, vagy valamelyik `else if` utáni feltétel teljesül, lefut az utána lévő kód, majd az `if-else` blokk végére ugrik az interpreter.

Ezt úgy tudjuk elkerülni, ha nem használunk `if-else` blokkot, hanem mindegyik feltételt `if`-fel kezdjük.

```
vector <- 1:100
div.2 <- NULL
div.3 <- NULL
div.5 <- NULL
others <- NULL

for (x in vector){
  if (x%%2==0) {
    div.2 <- c(div.2, x)
  }
  if (x%%3==0) {
    div.3 <- c(div.3, x)
  }
  if(x%%5==0) {
    div.5 <- c(div.5, x)
  } else {
    others <- c(others, x)
  }
}

div.2
```

```
## [1] 2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34
## [18] 36 38 40 42 44 46 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68
## [35] 70 72 74 76 78 80 82 84 86 88 90 92 94 96 98 100
```

```
div.3
```

```
## [1] 3 6 9 12 15 18 21 24 27 30 33 36 39 42 45 48 51 54 57 60 63 66 69
## [24] 72 75 78 81 84 87 90 93 96 99
```

```
div.5
```

```
## [1] 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85
## [18] 90 95 100
```

```
others
```

```
## [1] 1 2 3 4 6 7 8 9 11 12 13 14 16 17 18 19 21 22 23 24 26 27 28
## [24] 29 31 32 33 34 36 37 38 39 41 42 43 44 46 47 48 49 51 52 53 54 56 57
## [47] 58 59 61 62 63 64 66 67 68 69 71 72 73 74 76 77 78 79 81 82 83 84 86
## [70] 87 88 89 91 92 93 94 96 97 98 99
```

`div.1/2/3` és `others` azon vektoraink, amikben a szétszortírozott számainkat szeretnénk tartani. `NULL`-lal, vagy üresen (“semmivel”) inicializáljuk őket.

Nos, gyakorlatilag véghezvittük a `for` ciklusok írásának alapvető módját. Először megírtuk egy változóra, majd általánosítottuk többre.

Kimaradt az iteráció ugrás. Ezt a `next` utasítással tudjuk elérni. Amennyiben a `next` utasítás lefut, a ciklus rögtön a következő iterációra ugrik, az utasítás utáni sorokat ebben a körben figyelmen kívül hagyja. Ezt természetesen valamilyen feltételhez érdemes kötni.

E mellett van lehetőség a ciklusok korai befejezésére, ez pedig a `break` utasítással történik. Természetesen ezeket illik valamilyen feltételhez kötni, különben nincs sok értelmük.

Szótár

kifejezés	expression
ciklus	loop
feltételes vezérlő utasítások	conditional statement
if kitétel	if clause
Vektoriális	Vectorial
Logikai	Logical
ÉS	AND
VAGY	OR
NEM	NOT
Egyenlő	Equals to
Nem egyenlő	Not equals to / does not equal to
Kisebb	Less than
Nagyobb	Greater than
Kisebb egyenlő	Less than or equals to
Nagyobb egyenlő	Greater than or equals to
Tartalmazza	Includes